

Skolläkarens uppgift och ansvar vid medicinsk utredning inför ställningstagande om ett barn får läsa efter anpassad läroplan

Texten är anpassad till den nuvarande sjukvårdsstrukturen och den praxis som utvecklats. Svenska Skolläkarförbundet anser dock att patientgruppen har behov av att utredas och diagnostiseras inom sjukvården av team med bred kompetens.

Barn och ungdomar (barn) som inte kan nå upp till grund- eller gymnasieskolans kunskapsmål på grund av en intellektuell funktionsnedsättning ska få läsa enligt anpassad läroplan. Frågan om ett barn skall tas emot i anpassad skola kan väckas från många håll, även av skolläkaren efter samtal med vårdnadshavare och barn. Barnets hemkommun ansvarar för att för att en utredning görs bestående av fyra delar - pedagogisk, psykologisk, medicinsk samt social som ska ligga till grund för en samlad bedömning och att beslut sen fattas. I beslutet ska ges en motivering. Beslutet kan överklagas.

Vårdnadshavare ska alltid ge sitt samtycke till psykologisk och medicinsk bedömning. Om inte ett medgivande ges kan inte dessa delar av utredningen genomföras och beslut kan inte fattas. Om barnet har fyllt 16 år har hen rätt att själv föra sin talan och elevens åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till ålder och mognad.

Vårdnadshavarnas medgivande är huvudregel för mottagande i anpassad skola. Men om det finns synnerliga skäl med hänsyn till barnets bästa, kan ett barn bli mottagen utan vårdnadshavares medgivande.

En intellektuell funktionsnedsättning är per definition bestående, dvs inte behandlingsbar. En medicinsk orsak, etiologi, finns alltid och kan ofta men inte alltid, diagnostiseras med idag tillgänglig diagnostisk teknik. Medicinsk orsak/etiologi behövs inte för att diagnosen intellektuell funktionsnedsättning ska kunna ställas.

Läs vidare i vårt konsensusdokument, länk: "När barn och ungdomar uppmärksammas i skolan för svårigheter som kan tala för lindrig intellektuell funktionsnedsättning: Konsensusdokument som stöd för skolläkare och skolpsykologer", <https://slf.se/svenska-skollakarforeningen/app/uploads/2026/09/Nar-barn-och-ungdomar-uppmarksammas-i-skolan-for-svarigheter-som-kan-tala-for-lindrig-intellektuell-funktionsnedsattning-version-aug-2026.pdf>

Nedan (s 1–2) hittar du praktiska råd till dig som skolläkare kring:

- Underlag att ta del av
- Anamnes och status
- Ta ställning till
- Utlåtande inför beslut om att få läsa enligt anpassad läroplan

Sist (s 3) hittar du citat från Skolverkets **Kommentarer till Skolverkets allmänna råd om mottagande i anpassad grundskola och gymnasieskola**. <https://www.skolverket.se/getFile?file=12222>

Underlag att ta del av

- a. bedömningar som är gjorda av övrig elevhälsa, dvs pedagogiskt, socialt samt skolpsykologens utlåtande.
- b. fullständig hälsovårdsjournal från BHV samt EMI
- c. journalkopior från tidigare utredningar inom regionen som ex logoped, neurolog, neuropsykiatrisk

Skolläkarens anamnes och status

Skolläkaren använder sin kunskap och erfarenhet för varje enskilt barn och anpassar anamnes och status. För stöd i vad som kan behöva uppmärksammas hänvisar till dokumentet "Skolläkarens anamnes och status", på Skolläkarföreningens hemsida, <https://slf.se/svenska-skollakarforeningen/app/uploads/2026/09/Skollakarens-anamnes-och-status-sept-26.pdf> samt till avsnittet "Anamnes och status" i vårdprogram utarbetat av Svensk Neuropediatrik Förening, Intellectuell funktionsnedsättning - riktlinjer för medicinsk utredning. https://snpf.barnlakarforeningen.se/wp-content/uploads/sites/4/2024/03/2403Intellectuellfunktionsnedsattning-SNPF240307uwo_sw.pdf

Skolläkaren tar ställning till

- Stämmer barnets neurologiska (psikomotoriska) utveckling med den bild som vanligen ses vid intellektuell funktionsnedsättning och/eller finns misstanke om samexisterande funktionsnedsättningar?
Observera att det finns omfattande samsjuklighet, se konsensusdokument.
- Kan en behandlingsbar medicinsk orsak finnas som förklaring till barnets skolsvårigheter och det låga resultat som uppnåddes vid utredning hos psykolog?
- Finns sociala omständigheter som påtagligt kan ha påverkat barnets förmågor negativt?
- Har barnet omfattande och generella inlärningsvårigheter i teoretiska ämnen? Hur långt har barnet nått kunskapsmässigt i jämförelse med sina jämnåriga? *Den kognitiva utvecklingen ska avspegla sig i skolresultaten. Ex klarar inte målen i åk 3.*
- Har barnet betydande adaptiva svårigheter?

Skolläkaren skriver utlåtande inför beslut om att få läsa enligt anpassad läroplan

- Utlåtandet ska kunna förstås även av den utan medicinsk utbildning
- Sammanfatta uppgifterna som framkommit.
- Stödjer den medicinska utredningen psykologens slutsatser
- Är den medicinska bedömning att det finns en intellektuell funktionsnedsättning? - vilken i så fall är bestående.
- Finns något som är extra väsentligt att ta hänsyn till vid den slutliga bedömningen?
- Har medicinsk (inom regionen) utredning kunnat påvisa medicinska faktorer och/eller etiologisk orsak som talar för en intellektuell funktionsnedsättning?
- Finns det annan medicinsk orsak som kan påverka barnets inlärningsförmåga? och hur påverkar den i så fall helhetsbedömningen?
- Finns misstanke om ytterligare funktionsnedsättning/ar? och hur påverkar den i så fall helhetsbedömningen?
- Remitteras barnet för ytterligare utredning, ex medicinsk på specialistenhet?
- Kan en sådan utredning påverka ställningstagandet till diagnosen intellektuell funktionsnedsättning?

Förslag på intygstext finns på Skolläkarföreningens hemsida under dokument, <https://slf.se/svenska-skollakarforeningen/app/uploads/2026/09/Forslag-pa-medicinskt-utlatande-vid-utredning-infor-ett-eventuellt-mottagande-inom-anpassad-skola-sept-26.pdf>

Citat från: Kommentarer till Skolverkets allmänna råd om mottagande i anpassad grundskola och gymnasieskola <https://www.skolverket.se/getFile?file=12222>

Omfattningen av utredningen ... får avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet..... Det är viktigt att de personer som genomför de olika delarna i utredningen har relevant kompetens och utbildning samt att bedömningarna håller en god kvalitet. ibland kan extern expertis behöva anlitas, till exempel inom habiliteringen.

I en utredning ska det klargöras att eleven inte bedöms ha förutsättningar uppfylla kriterier för bedömning av kunskaper eller betygskriterier som gäller för grundskolan respektive gymnasieskolan därför att hon eller han har en intellektuell funktionsnedsättning eller ett tillstånd som enligt skollagen jämföras med intellektuell funktionsnedsättning. Först efter en sammanvägning av en omsorgsfullt gjord pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning kan en målgrupps tillhörighet fastställas.

Den medicinska bedömningen kan lyfta fram såväl aspekter som kan tyda på att eleven tillhör målgruppen, till exempel kromosomavvikelse, som aspekter som möjliggör andra förklaringar än intellektuell funktionsnedsättning till elevens svårigheter att uppfylla kriterierna, till exempel neuropsykiatriska diagnoser. En utredning är inte fullständig förrän alla fyra bedömningarna har gjorts.

I de flesta fall ... räcka med en bedömning av om den tidigare utredningen ger all nödvändig information. Om den tidigare utredningen har brister bör den kompletteras eller eventuellt göras om. En ny utredning behöver också göras om elevens kunskapsutveckling har förbättrats på ett sådant sätt sedan den tidigare utredningen att det är osäkert om eleven tillhör anpassade gymnasieskolans målgrupp.

En medicinsk bedömning bör göras av en legitimerad läkare. Syftet är att redovisa om det finns medicinska faktorer som indikerar en intellektuell funktionsnedsättning. Om läkaren bedömer att det i stället finns andra orsaker än intellektuell funktionsnedsättning som kan orsaka elevens uppvisade skolsvårigheter behöver detta beskrivas i bedömningen. Den medicinska bedömningen kan till exempel visa att det finns en bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Den medicinska bedömningen kan också till exempel visa att eleven har kromosomavvikelse, genetiska skador eller missbildningar som medför en intellektuell funktionsnedsättning. För att få diagnosen intellektuell funktionsnedsättning behöver inte orsaken vara känd (anm: etiologisk diagnos) men en sådan uppgift kan tala för ett beslut om att eleven bör tas emot i anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan. Andra gånger kan läkaren anse att det behövs ytterligare utredning för att klargöra orsakerna till en elevs skolsvårigheter, till exempel om det kan vara en syn- eller hörselskada eller neuropsykiatriska diagnoser. Det kan således handla om funktionsnedsättningar och medicinska aspekter som påverkar inlärningsförmågan utan att eleven behöver ha en intellektuell funktionsnedsättning.

Svenska Skolläkarföreningen